

Bessenyei Csilla

**A MAGYAR SOROZATGYÁRTÁS RENESZÁNSZÁT ÉLI? -
AZ HBO MAGYARORSZÁG SAJÁT GYÁRTÁSÚ SOROZATAI**

Ha napjainkban egymás mellett szerepel az a két kifejezés, hogy „magyar” és „sorozat”, az első pillanatban feltehetőleg olyan alkotások ugranak be a legtöbb ember számára, mint a *Barátok közt* vagy a *Jóban Rosszban*. Hosszasabb gondolkodás után felrélik még a *Szeress most!* (2003), az RTL Klub saját gyártású sorozata, többek között Bollók Csaba és Erdélyi Dániel rendezésében, vagy a *Szeret, nem szeret* (2002), Herendi Gábor vezetése alatt. Csupán keveseknek sejlik fel a 2002-es év két nagy – külföldi szitkomok színvonalát alulmúló – bukása: a *Tea*, és a *Limonádé*. (Előbbi a TV2 (Herendi Gábor és Fonyó Gergely rendezésében), míg utóbbi az RTL Klub saját gyártásában készült el.) Mindkettő gyártását leállították rögtön az első évad után. Nem úgy, mint az 1990-es évek idején, amikor mondhatni virágzott a magyar sorozatkészítés. A *Szomszédok*, a *Familia Kft.* és a *Kisváros* mostanra már a rendszerváltást dokumentáló tévésorozatokként vannak jelen. A magyar sorozatgyártás ezen kiemelkedő színvonalú alkotásainak évek óta nem akad versenytársa. Konceptiójuk: „*önálló véleményt sosem formálva reagált az aktuális társadalmi-politikai eseményekre a kisember szempontjából, mintegy a társadalom lelkiismereteként.*”¹ Történetüket mindig a pillanatnyi magán- és közéleti elvárások és média-követelmények alakították. Ehhez képest a második ezredforduló utáni sorozatok már próbálnak önálló véleménnyel élni, természetesen bizonyos keretek között. A politika, a „cenzúra” mindig is jelen lesz és mindig hatással lesz az alkotásokra. Kitűnő példa, ha csak egy forgatókönyv elfogadtatására gondolunk. Mindig az akkori bizottságokon, intézeteken, politikai és társadalmi hangulaton, rendszeren áll, vagy bukik egy ötlet. S talán épp emiatt a „szabadság” miatt nem született egy igazán erős és helytálló magyar sorozat az elmúlt években. A legtöbbet anyagi vagy nézettségi okokból megszüntették, ami pedig még napjainkban is próbál a felszínen maradni, annak bizonyos kompromisszumokat kell kötnie. Fenn kell tartani az érdeklődést, még ha ez a történet színvonalának csökkenésével is jár. A kevésbé sikeres próbálkozások után azonban feltűnni látszik egy irányvonal, mellyel remélhetőleg reneszánszát élheti a magyar sorozatgyártás. A következőkben sorra veszem, hogy melyek ezek, és hogy sikerül(t)-e az újjászületés (és ha igen, mennyiben és hogyan).

A Magyarországon 1991-ben indult, majd '94-től a Magyar Filmszemle és a magyar filmgyártás egyik fő támogatójaként ismert csatorna a Home Box Office, vagyis az HBO. Az HBO kezdetben külföldi sorozatok és filmek sugárzását tűzte ki célul magyar szinkronnal, majd a hazai filmgyártásból is kezdte kivenni részét.

¹ Orosdy Dániel: *Szomszédok. Kistelepések*. In: *Filmvilág*, 2010/1. 42-43.

Kimagasló szakmai színvonalú dokumentumfilmjei például a *Láthatatlan húrok* (2010) és a *Két világ közt* (2011). A dokumentumfilmek mellett beindultak sorozatgyártó projektjei is. Létezik ugyanis három eklatáns alkotás a magyar filmgyártás életében, melyek koncepciója, hogy végre valamilyen minőségi, szórakoztató sorozatot tárjanak a nagyközönség elé. Azok reménysugarai lehetnek, akik már rég a külföldi szitkomok és sorozatok erdejébe menekültek, és hallani sem akarnak az agyoncsépezt idealizált világgépet vizualizáló sorozatokról, valóságshow-król. És természetesen azoké, akik már kismilliószor végigpörgették az előbb említett rendszerváltás korabeli magyar sorozat valamelyikének minden egyes epizódját. A magyar sorozatgyártás fellendülése azonban részben külföldi analógiára épül. Olvassunk a sorok között: „Az *HBO Magyarország saját gyártású sorozatai*”. A hangsúly a gyártáson van. Valójában már az is remek teljesítmény, hogy magyar pénzből, magyar stábbal, magyar színészekkel, Magyarországon készült valami igazán színvonalas alkotás a sorozatok tekintetében. Valami olyan, ami inkább a nyugati filmgyártás képi világával (plánozási technika, HD stb.) mutat analógiát, mintsem a letisztult, ám sokkalta művészebb, európai filmgyártásával. Mindazonáltal szomorú tény, hogy ötlet terén egyik sem hazai gyártmány. Nem csupán a történetvezetésről vagy a karakterek jelleméről beszélünk, hanem a párbeszédektől megkezdve a szereplők nevéig, sok apró részletről. Kétségtelen, hogy magyar forgatókönyvírók is ugyanúgy fejlesztettek egy-egy történetet, hogy jobban magunkénak, inkább hazainak, mintsem adaptációnak lássuk őket. Megítélésem szerint mindezeket összevetve mégis a pozitív oldal felé billen a mérleg nyelve. A három „súlyos darab” pedig: a *Született lúzer*; a *Társas játék* és a *Terápia*.

Az HBO Magyarország első, saját gyártású sorozata a *Született lúzer*. A 2007-ben debütált széria akkora sikert aratott, hogy a csatorna rögtön elkészítette a második évadot is. Renoméjának egyik oka lehet, hogy nem illik bele a szokásos folytatásos sorozat kategóriába. Minden egyes rész egy-egy külön álló, 10-15 perces kis történetet mesél el. Az első évad 8 esetet dolgoz fel, míg a második 12 történetből áll. Megjelennek unatkozó, munkanélküli, alföldi tanyán lakó utálkozó szomszédok (*Tűzes víz*); két death metal koncertre besurranó barát (*Death metal*); egy saját trükkje során halált szenvedő trükkmester (*A múmia bosszúja*); három, egész életében versengő barát (*Kiköpött vesztés*) és még sok más lúzer haláltörténete. Közös bennük, hogy mindegyik úgy kezdődik, mint egyfajta természetfilm. A radar kiszúr egy pontot a földgömbön vagy a térképen, ráközelítve megkapjuk a helyszínt és az adott évszámot. Majd (évadonként) ugyanaz a narrátor (Máté Gábor és Kálid Artúr), ugyanolyan fabula-mesélő stílusban ad elő egy-egy különös történetet. Olyan, mintha egy külön fajt mutatna be, hisz minden történet főhőse egy igazi Darwin-díjas lúzer. A Darwin-díj egy olyan hírhedt „kitüntetés”, amit csak posztumusz kaphat meg valaki. Méghozzá olyan, aki valamilyen abszurd, szerencsétlen módon, általában saját hibájából, valamilyen önző cél elérése közben leli halálát. Ezen utolsó cselekedetével nagyszerűen igazolja Charles Darwin

evolúciós elméletét, miszerint az ember őse a majom. Haláluknak köszönhetően viszont egyfajta „szívességet tesznek” az emberiségnek azzal, hogy nem örökítik tovább idiotizmusukat a következő generáció számára. René Descartes „*Cogito ergo sum*”-ja jelen esetben inkább valahogy így hangzana: „Nem gondolkodom, tehát meghalok”. Kitérő példa arra, hogy a legtöbb és legjobb történeteket az élet maga írja, és hogy mindig revansot vesz azon, aki megérdemli. „...*mindegy hány éves vagy, mivel foglalkozol, a hülyeség bárkit bármikor a veszébe sodorhat...*”² A fő téma az ember ellenségessége körül forog; elzárkózni egymástól, vagy utálni és ártani szeretteinek, szomszédjainak ott, ahol csak tud, és amikor csak tud. A lényeg: az én középpontba állítása. Békés együttélés helyett valami önző cselekedet. A saját boldogság megtalálására tett kísérletek történetei ezek, amelyek azonban sosem érik el a katarzist. „*A legnagyobb lúzer valószínűleg az, aki a boldogság kapujában dobja be a törölközőt.*” (Majdnem Bond c. epizód) Habár banális halálesetekről beszélünk, ahol vizuálisan is megjelenik a véres valóság, mégis jelen van egyfajta humorforrás. Talán az, hogy az ember nem táplál szimpátiát – maximum empátiát – ezek iránt a lúzerek iránt, hisz saját hibájuk, önzőségük áldozataivá válnak. Miközben talán bele se gondol, hogy ez valamilyen szinten a mindennapok és saját maga szerves része is. Meglátásom szerint a sorozat világgépének igen nagy erénye, hogy nem fél megmutatni a(z) olykor véres) valóságot, és nem egy eltúlzott eszményi képet próbál elélni tárnival. Jólehet, már maga a cím és a téma is determinálja a történetvezetést, ám mindezt valamilyen szerethető formában és megmosolyogtató módon. Miközben alig észrevehetően, de annál hatásosabban tudatja közönségével a XXI. század emberének valóságát és hibáit. Az ego középpontba helyezésével nem marad más, csak a saját akarat, az önös érdek másokat figyelmen kívül hagyva, akár törvények áthágása, mindezt megrögzött módon. Ezen allűr következménye azonban a végtelen magány és keserűség.

A magyar filmgyártás szempontjából lényeges elem, hogy minden történet magyarországi helyszínen, magyar színészekkel és stábbal készült. Annak ellenére is, hogy a legtöbb – a történetek szerint – külföldi eset. Megjegyzendő, hogy ez a sorozat nagyszerű lehetőséget adott a fiatal rendezők generációjának. Például Szirmai Mártonnak, aki 2013-as *Minimál* című kisfilmjével közönségdíjat nyert a RÖFI-n (Rákospalotai Rövidfilmszemle). Vagy Bartos Péternek (*Ólomidő*), illetve Tóth Barnabásnak, az év talán legnagyobb visszhangját keltő *Újratervezés* című rövidfilm rendezőjének. A második évadban továbbá olyan neves rendezők is közreműködtek, mint Pálfi György, a *Szabadesés*, a *Final Cut – Hölgyeim és Uraim*, és a *Taxidermia* rendezője. Akárcsak a forgatókönyvírás terén, több fiatal tehetség (Lovas Balázs, Hegedűs Bálint és Krigler Gábor) is lehetőséghez jutott.

A 2007-es próbálkozás után újabb projektek következtek, amikor is a közép-európai HBO (HBO Central Europe) megállapodott az Armoza Formats nevű

² Internetes forrás: <http://magyar.film.hu/filmhu/hir/szuletett-luzer-magyar-gyartasuhbo-sorozat-hir.html> (letöltve: 2014/12.)

céggel, miszerint adaptálja két izraeli sorozatát. A *Be Tipul* (2005) izraeli sorozat olyan elsöprő sikert aratott, hogy 2008-ban az amerikai HBO *In Treatment* címmel sugározta, majd 2009-ben a közép-európai HBO is megvásárolta a jogokat. Magyar változata a *Terápia* című sorozat lett. Ezzel párhuzamosan, 2010-ben Dalit Kahan *When Shall We Kiss* című, szintén izraeli sorozatának adaptációs jogait is megvásárolták. Így született meg a *Társas játék* című magyar folytatásos sorozat. Az alkotók mindkét esetben szoroson követik az eredeti történetvezetést, azonban a magyar forgatókönyvírók nagy feladat elé álltak, amikor a történeteket a magyar társadalmi és kulturális sajátosságokra kellett szabniuk. Egy magyar sorozatnak magyar létproblémával, magyar életérzéssel, magyar sorsokkal és drámákkal teli karakterekre van szüksége. A magyar filmgyártás szempontjából elengedhetetlen kiemelni a *Társas játék* során született áttörést. Noha az első évadot 2011-ben szinte teljesen átvették Divinyi Réka forgatókönyvíró (*Szabadság, szerelem; Kaméleon; Lora*) és csapata (Bodzsár Márk, Czető Bernát, Székér András) segítségével, a 2013-as második évadról elmondható, hogy régóta ez az első eredeti, magyar folytatásos sorozat (az HBO gyártásában). Habár az izraeli változatban nem készült folytatás, Krigler Gábor forgatókönyv-fejlesztésekért felelős co-executive producer és egy újonnan összeállt csapat (Vészits Andrea, Jeli Viktória, Baráthy György) megalkották a második évadot is.³

A *Társas játék* (2011) egy 2 évados, 13-13 részből álló romantikus sorozat, Herendi Gábor és Fonyó Gergely rendezésében. A *Tea* (2002) óta mindketten jobbnál-jobb filmalkotásokat rendeztek. Herendi neve (*Valami Amerika 1-2; Lora; Magyar vándor*) az első 7 epizódot, míg Fonyóé (*Cseh Tamás film; Made in Hungaria*) a maradék 6 részt fémjelzi. A sorozat kivonatának első olvasása során úgy tűnik, nincs jelentősebb különbség a már fentebb említett sorozatok és a *Társas játék* közt. Léna (Martinovics Dorina), egy ambiciózus, a reklámszakmában tevékenykedő fiatal nő és Dávid (Simon Kornél), egy jóképű, fiatal, biciklibolt-tulajdonos (aki régebben a reklámszakma egyik vezető személyisége volt) véletlenül egymásba botlik. Vagyis Dávid elgázolja biciklivel a lányt a nyílt utcán. A fiatalok rögtön szimpatikusak egymásnak, kiderül, hogy egy iskolába jártak, így sort kerítenek egy randevúra. Csakhogy innentől kezdve két évadnyi rosszul időzített pillanat, nem kívánt mellékszereplő és megannyi félreértés áll egyetlen csók és a katarzis útjába. „Látott már ilyet a világ, az ógörög szerelmes regények óta a brazil sorozatokig erre a srófra jár a romantika.”⁴ Történetükbe fonódik még Judit (Balsai Mónika) és Iván (Thuróczy Szabolcs) kihűlt házasságának utolsó mozzanatainak históriája. Iván egy sikeres reklámceggel vezetője – nem mellesleg Léna főnöke –, aki gyönyörű felesége és két gyermeke ellenére sem tud úrrá lenni szexuális

³ John Nadler: Israeli shows resonate in Hungarian remakes. *Variety*, 2011. augusztus 20. <http://variety.com/2011/tv/news/israeli-shows-resonate-in-hungarian-remakes-1118041532/> (letöltve: 2014/12.)

⁴ Schubert Gusztáv: Közös többszörös. In: *Filmvilág*, 2012/03. 47.

túlfűtöttségén. A kiábrándult és megalázott Judit – saját maga számára is meglepő módon – egy fiatal masszörlány ágyában talál rá a mindennapokból hiányzó boldogságra. A harmadik szál Gabi (Pokorny Lia), egy nagy orrú, harmincas könyvelő és főnöke, Antal (Gaszó György), a masszív testalkatú, végtelen türelmű, „leánylelkű” férfi párosa. A későbbiekben feltűnik többek közt Básti Juli, Rudolf Péter, Szabó-Kimmel Tamás és még sok más neves színész. Ez az alapszituáció, ami aztán úgy folytatódik, hogy a két évad során Léna, Gabi és majdnem minden női (mellék)szereplő meghitt kapcsolatba kerül Ivánnal, vagy hogy Gabi meg akarja műttetni az orrát, de kómába kerül. Az pedig, hogy Léna átmenetileg lebénul, már csak a ráadás. „*A jól szerkesztett, három történetből egybesodort fordulatok történet önmagában még nem magyarázat arra, hogy 13 egymást követő vasárnap miért ül le az ember újra és újra a tévé elé.*”⁵ Valóban, ez a sorozat sokkalta mélyebb és helyénvalóbb elemekkel, karakterekkel és cselekménysorral operál, mint a korábbi romantikus történetek. Vagy mint ahogyan ezt fentebb, egy rövid kivonatban megfogalmaztam. Szereplői egyenként is igen erős és önálló egyéniségek, s – mint ahogyan azt a legtöbb ember – folyton folyvást az élet értelmét, önmagukat és a boldogság forrását keresik. Noha mindig éri őket valamilyen külső hatás, amire reagálniuk kell, ebből tanulnak, és ez az, ami formálja őket. Ilyen szempontból – ahogy azt Schubert Gusztáv is megfogalmazza – egyfajta neveléstörténetről beszélhetünk. „*Ez a sorozat nem görbe tükröt tart a magyar társadalom elé, »csak« a normális élet képével szembesíti. Meglehet, e pillanatban ez az igazi, egyedül hatásos gyógymód, nem a szappanoperák ideálvilága, és nem is az éjsötét naturalizmus. Szétmállott a társadalom, szétestek a jellemeik, újra meg kell tanulnunk normálisnak lenni.*”⁶ Szereplőink meg is tanulnak, még ha nem is olyan formában, ahogy azt eredetileg tervezték. Megdől a szépségideál eszménye, sokkal értékesebbnek, okosabbnak és életrevalóbbnak mutatkozik a krumpliorrú Gabi, mint szupermodell és gyönyörű, de utálatos és magányos – bár egyben eszes – testvére. A társadalmi ábrázolást illetően szembetűnő a közép és felső osztály megjelenítése. Csupán pillanatokra tűnik fel, hogy bármelyik szereplőnek is anyagi problémái lennének. (A nem tervezett terhesség okán összeköltöző fiatal pár albérletkeresése.) Ráadásul az eltartott, munkára nem szoruló, unatkozó háziasszony képe is meginog idővel. (Judit megunja az otthonába zárt, gyermeknevelésre korlátozott asszony szerepét, miközben férje minden este későn és delíriumos állapotban tér haza.) De minthogy a pénz nem boldogít, a boldogságnak viszont ára van, a boldogságra való törekvés jelen esetben egy folyamatosan jelenlévő, belső mozgatórugóként funkcionál. Valójában ez a közös karakterisztika, amely minden szálnál megjelenik, nemtől és kortól függetlenül. A *Társas játék* mondhatni a harmincas korosztály párkeresése köré fonódik. Főszereplői szerelmének csak két évadnyi vívódás után

⁵ Schubert Gusztáv: Közös többszörös. In: Filmvilág, 2012/03. 47.

⁶ Schubert Gusztáv: Közös többszörös. In: Filmvilág, 2012/03. 47.

sikerül beteljesedni, addig senkiben (még egy gazdag és híres hegedűművészen sem), és semmiben (egy jól fizető állásban) sem lelik meg az igazi boldogságot. Iván – bár folyton kicsapongó életet él – szintén nem éri el ezt az állapotot / célt. Ám idővel éppen azért a nőért adna meg bármit, akit ronda orra és külseje miatt egész végig kritizált. Aki nem mellesleg felesége legjobb barátnője, Gabi. A kétségbeesett társkeresés legszembetűnőbbben Gabinál jelenik meg. Az egyébként dekoratív és okos nő deformált orra miatt kénytelen internetes társkereső oldalakon, avagy vakrandevúkon részt venni, ahonnan a legtöbb férfi valamilyen ürüggyel eltávozik. És amikor végre, egy sötét szobában megtalálja a számára ideális férfit, lassacskán kiderül, hogy családos ember, akinek felesége az ő legjobb barátnője, Judit. Ennélfogva a nyers őszinteség, az egyén felülemelkedése a közösségen és saját érdekeinek, boldogságának előtérbe kerülése jelenik meg. Akárcsak a *Született lúzer* során, noha itt sokkal nagyobb hajlandóság mutatkozik a társadalomba való beilleszkedésre is. Aztán, hogy ki milyen formában és miként találja meg a maga számára megfelelő normát, az talán a sorozat 2. évadának utolsó részében kerekedik ki. Ha nem készül 3. évad, akkor sem marad hiány senkiben. Sőt! Sajnálatos módon – legyen ez annak oka, hogy gyorsan le kellett zárni a történetet, vagy akár annak, hogy ez az évad már nem adaptáció – a 2. évad végére túlságosan összekuszálódnak a szálak és a legtöbb szereplő értékvilága felborul. A „magára maradt” magyar filmes folytatás gyengeségét a comment:com oldalán is kiemelik: „...még nem árt, ha követjük az összeszerelési útmutatókat. Mert hát a forgatókönyvben van néhány bénán felskiccelt karakter, vagy találkozás.”⁷ Több család összeomlik, fél családok új családot alapítanak, a bosszúra éhesek végül egymásban találnak boldogságot, és még egy házasságon kívül született gyerek is napvilágot lát egy harmadjára elhalasztott esküvő kellős közepén. Ahogy említettem, hiányérzet nem marad, hisz a forgatókönyvíró-csapat így vagy úgy, de minden egyes szálát lezár. Ám amit Schubert előnyként emel ki – miszerint a sorozat a valóságot tárja elénk –, az az utolsó részekben meginog. Ugyanis majdhogynem egy nagy, boldog család képét vizionálják, ahol megférnek a szeretők, megbántott barátnők és az előbb említett törvénytelen gyerek, és ahol senki sem neheztel vagy utálja a másikat. Ezen a ponton kezd visszakanyarodni a sorozat egy kevésbé minőségi történetvezetés irányába.

A negatívumok ellenére főként pozitív kritikai fogadtatás illeti; az első évad üdítő újdonságnak és (végre) átugrott foknak tűnik. „A szerethető karakter + jó színészválasztás + eleven dialógus + humor kombináció nem mondható ismeretlen vagy új receptnek, csak épp nem olyan könnyű összehozni. A Társas játék esetében

⁷ Szabó Z.: Húsz évet kellett várni egy magyar sorozatra. Comment:com. Index, 2011. október 28.

http://comment.blog.hu/2011/10/28/husz_evett_varni_egy_magyar_sorozatra (letöltve: 2014/12.)

*egészen komoly találati aránnyal sikerült.*⁸ Az Index televíziós blogja, a comment.com a „rendszer váltás utáni legjobb magyar sorozat”-ként említi.⁹ Sikerének oka egyrészt friss, fiatalos és mozgalmas történetvezetésének köszönhető, melynek karaktereiben, sorsaiban mindenki talál egy hozzá hasonlót, számára szimpatikusat. Másrészt a nagyszerű színészi alakítások, mint Básti Juli vagy Thuróczy Szabolcs, hogy csak egyet-egyét említsek. S nem utolsósorban, nem mehetünk el Budapest, mint helyszín mellett sem, mely például a történetben megjelenő reklámvilág (hetvenes évek öltözéke, italai) mellett a kulturális sajátosságok egyike. Az operatőr, Csukás Sándor egy sokkal élhetőbb, szeretetteljesebb várost tár elénk, mint amilyen a főváros valójában. Egy olyan metropoliszt, ahol valami úton-módon mindenki megismerkedik a másikkal és ahol bármi megtörténhet, és az a legreménytelibb, hogy meg is történik. „»[...] A Társas/Játék romantikát hazudik az ólmos magyar szürkeség helyébe.« Szerintem meg a rémálmot próbálja elűzni, amit nap mint nap átélni kényszerülünk.”¹⁰ Mindemellett úgy gondolom, a siker legfőbb oka az, hogy az HBO keretei és nem valamilyen más csatorna, cég stb. megbízásából készült. Ezt az egyik rendező, Herendi is vallja: *"Picit merészebb is a sorozat, mint ha országos csatornán kerülne adásba, kábelcsatornaként az HBO ezt megengedheti magának. Ennek én rendezőként kifejezetten örülök."*¹¹ Adaptálás ide vagy oda, tény, hogy a modern magyar sorozatgyártás megújításának egyik első kísérlete a *Társas játék*. Sikere a 2013-as Kamera Korrektúra versenyen szerzett második helyezéssel is igazolódik, a TV film, TV játék és sorozat kategóriában.

Gigor Attila (*A nyomozó*) és Enyedi Ildikó (*Az én XX. századom; Simon Mágus*) közös rendezése, a *Terápia* szintén izraeli sorozat-adaptáció. A Hagai Levi által írt és rendezett *Be Tipul* sikerére több nemzet filmgyártása is felfigyelt (cseh, lengyel, amerikai és köztük a magyar is). A történet főszereplője egy középkorú pszichológus, Dargay András (Mácsai Pál), akinek (évadonként) 4-5 pácienssel folytatott pszichoterápiájába kapunk betekintést. A sorozat a megszokott dinamika és változatos helyszínek helyett csupán András rendelőjében, egy kanapén és egy fotelban ülve zajlik. (Megjegyzendő, ez a statikusság a 2. évadban lazul, már külső

⁸ Varga Balázs: Mindenkinek van egy párja – Társas játék. In: Filmkultúra, MANDA, 2012. február http://www.filmkultura.hu/filmek/cikk_reszletek.php?kat_azon=1256 (letöltve: 2014/12.)

⁹ Szabó Z.: Húsz évet kellett várni egy magyar sorozatra. Comment.com. Index, 2011. október 28. http://comment.blog.hu/2011/10/28/husz_evet_kellett_varni_egy_magyar_sorozatra (letöltve: 2014/12.)

¹⁰ Schubert Gusztáv: Közös többszörös. In: Filmvilág, 2012/03. 47.

¹¹ Apats Gábor: „A pesti helyszín adja a magyaros ízt” - sorozatot forgat az HBO. Origo, 2011. május 1. <http://www.origo.hu/teve/20110427-forgatasi-riport-az-hbo-tarsas-jatek-cimu-sorozatarol-herendi-gabor.html> (letöltve: 2014/12.)

helyszínekkel is operál a sorozat.) Képileg ezzel az alapvetéssel sok minden kizárul, ám emberileg annál több apró, finom mozzanat kap teret. Előtérbe kerül az ember mimikája, a gesztusai, mondatainak hangsúlya, nagyobb lélegzetvételei, esetenként elhallgatásai vagy a kínos csend is. Az alaphelyzet egyszerű: négy fal között ül két ember és egymással beszélget. Csak az itt és a most létezik. Az egyik próbál minél kevesebbet mondani, bevallani, a másik viszont pont az ellenkezőjét akarja. A testi megnyilvánulások mellett természetesen a dialógusoknak is kiemelt szerep jut. A sorozat ezzel a letisztult eszköztárral egy olyan archaikus közeget teremt, ami magát a történetmesélést helyezi középpontjába. Visszatér az egyszerű, beszélő fejes narratívához. Csak arra hagyatott a néző, amit egy-egy páciens mesél és ahogyan mesél, nincs telezsúfolva minden epizód flashback-el, vagy bármilyen más zavaró tényezővel. Példának okáért, amikor az 1. évadban az öngyilkos hajlammal jelentkező tornászlány elmeséli a halál felé száguldásának éteri érzését. Gigor Attila rendező szerint is ez a sorozat egyik legfőbb értéke: „...pont ez a lényeg, hogy (...) az kezd el érdekelni, hogy ő ezt miért így meséli, és az, amit mesél, az valójában mit jelent. Ennek a nyomozásnak, az ember megismerésének az izgalma az, ami szerintem zseniális találmány ebben a sorozatban.”¹² Az alanyok gyakran nem akarnak őszinték lenni (főleg saját magukkal), és tüneteiket csupán felszínesen szeretnék kezelni (kezeltetni), a számukra szubjektív igazságot keresik. „Freud a problémát a szubjektív igazság fogalmával oldja meg, amely az egyén számára rendez és értelmessé teszi a tapasztalati mezőt, akkor is, ha mindenki más cáfolja is az ezen igazság által felállított képletet.”¹³ Ezáltal a probléma magántermészetű és nem objektív, általános. Ha sikerül valamilyen indokot találni a szenvedésre, ami magyarázza a felmerülő tüneteket, a gond többé nem létezik. Azonban egy jó terapeuta észleli, hogy az emberek gyakran tudattalanul is elárulják magukat. Egyfajta nyomozás indul, csak itt lelki síkon. Habár gyakran még magát Andrást is érik meglepő fordulatok. A 2. évadban a kemény, dacos és terapeutáját hibáztató ügyvédnő több hét után vallja be, hogy tizenhat évvel ezelőtt mégsem vetette el gyermekét, mint ahogyan azt ő tanácsolta neki. A legtöbb esetben a probléma visszavezethető valamilyen gyermekkori, családi traumára, eseményre. És ennyi. Egy pszichológus nem azt mondja meg, hogy hogyan kell élni, vagy hogyan nem, „csupán” visszavezet, rávezet, rámutat bensőséges állapotokra. A modern ember „sámánja, törzsi bölcse” a pszichológus. Ámde nem elég, hogy meglévő terhekkel érkeznek a betegek, a rendelőben is ugyanúgy kialakítanak újakat. Gyakori a vita pszichológus és páciense között; a sértődöttség (a lelepleződés okán), a szégyen, majd védekező reakcióként a visszatámadás és a harag is. Sőt, a klasszikus indulatáttétel is; az 1. évadban egyik páciense beleszeret Andrásba). A betegek

¹² Klacsán Csaba: Szabad kéz – Gigor Attila, rendező. In: Filmkultúra, 2014. október 20. <http://www.filmkultura.hu/?q=cikkek/szabad-k%C3%A9z-%E2%80%93-gigor-attila-redez%C5%91> (letöltve: 2014/12.)

¹³ Pintér Judit Nóra: Pszicho-mozi. Az örület mítoszai. In: Filmvilág, 2011/05. 16-18.

gyakran vetítenek rá egy másik személyt orvosukra. Például a 2. évadban egy szüleivel kommunikálni képtelen rákos lány egy törődő apát vél felfedezni terapeutájában, aki idővel úgy is kezd viselkedni (elviszi az első kezelésekre és vizsgálatokra a kórházba). Míg a magányos, családra áhító ügyvédő egy olyan férfit, aki nem menekül el azonnal és akivel igazán mély dolgokról is lehet beszélni. Óhatatlan, hogy a terapeutában is megfogalmazódnak különböző érzések. Ez egészen addig nem merül fel problémaként, amíg nem sért meg egy bizonyos határt. Egy-egy terápia során egy olyan intim, csak akkor és csak ott létező „tér” jön létre, amit csak az a két ember képes létrehozni, és nem helyezhető át máshova. Ellenben ez a „határátlépés” már rögtön az 1. évadban bekövetkezik. Ahelyett, hogy András átírányítaná a szerelmes páciensét, idővel viszonozza érzéseit, megjelenik a viszont-áttétel. Innentől kezdve felborul az orvos-beteg kapcsolat, amely nem csak kettejük életére van hatással. Mert időközben egy másik férfi páciens is érzelmeket táplál a nő iránt, így András és a férfi kapcsolata orvos-beteg helyett ellenszenves, vetélkedő riválisokká alakul át. Ami odáig vezet, hogy terápiájuk gyakran vitába torkollik és az egyik ilyen eset után a férfi autóbalesetben meghal. Ekkor kérdőjeleződik meg András szakmai kompetenciája, és a férfinak etikai bizottság elé kell állnia. Ezek következtében a nézőben gyakran felmerülhet az antipátia egy-egy páciens, netán a terapeuta iránt, egészen addig, amíg meg nem érti vívódásának okát. Gigor: *„Jó lenne, ha a sorozat elérné, hogy az életünkben is észrevegyük: csak azt tudjuk utálni, amit nem értünk, vagy nem ismerünk.”*¹⁴ Onnantól viszont hasonlóságot is felfedezhetünk saját problémáinkkal; „mintha az én történetem lenne”. Noha ezek sajátos, egyedi történetek és belső, mély ügyeket osztanak meg a karakterek, mégis könnyen párhuzamot vonhat bárki saját magával. És a lényeg; mindez társadalmi helyzettől, (majdhogynem) kortól és nemtől független. Bár András napról-napra sorra hallgatja végig betegeit, akik gyakran átlépnek egy határt, ő mégis kedélyesen és empatikusan fogadja mindezt. (A 2. évadra ebben is eltérés mutatkozik, néha igenis rárivall és rendre utasítja hisztérikus állapotban lévő betegeit.) Azonban csupán négy nap a pácienseké, az ötödik napon ő maga megy pszichológushoz, ahol elének tárja saját családi és személyes problémáit. Az 1. évadban még megromlott házasságát, majd a válást, később pedig egy új szerelem reményét. Miközben pontosan ugyanolyan ostobán viselkedik, mint előző nap a páciensei. Ez a sorozat sokadik érdeme, hogy a szupervízió segítségével az orvost is emberként ábrázolja. Ő is elfojtott érzéseket hordoz magában a szüleivel kapcsolatban, és ehhez hasonló. Ő sem egy gép, hanem egy érző lény, saját problémáival, saját érzéseivel. Ezáltal a néző az egyetlen, aki rálát a főszereplő pácienseire, majd betekintést kap magába a terapeuta terápiájába is, és ő az egyedüli, aki interpretálni képes az egészet egyben, mint „objektív” kívülálló.

¹⁴ Kovács Kata: Beszélgetés Gigor Attilával. *Lelki Columbo*. In: *Filmvilág*, 2012/10. 46-47.

Az adaptálás során jelen esetben is fontos szerepet kapott a „kulturális fordítás”. Egy-egy karakter vívódása, drámája kifejezetten európai és magyar kellett, hogy legyen. Példának okáért az izraeli *Be Tipul* első évadának egyik főszereplője egy bombázópilóta, addig a *Terápiában* egy egoista, pénzes vállalati igazgató jelenik meg Nagy Ervin alakításában. Míg külföldön (többek között) egy pilóta is megtestesítheti az alfahím, a hős karakterét, ötvözve a sikert és a népszerűséget, addig itthon mindez antagonizmust mutat. Úgy tűnik, sokkalta kevesebb „problémát” okoz majd a (készülő) 3. évad adaptálása. Noha Izraelben nem, de Amerikában és Lengyelországban készült folytatása a történetnek és a magyar filmesek is éppen ezen dolgoznak. Ebben az évadban lényegesen nagyobb írói szabadságban és kreativitásban lesz részük. Amelybe egyébiránt új alkotókat is igyekeznek bevonni, ezzel megalapozva a fiatal filmesek pályáját és biztosítva a történetek frissességét. *„Az HBO nem titkolt célja, hogy egyre több és több saját gyártású anyaggal vesse meg a lábát Magyarországon és a régióban, így érthető és nagyon szimpatikus módon szeretnének fiatal tehetségeket megismerni. Erről szól a sok-sok írói pályázat, amit kiírnak, és erről szól az is, hogy Nagypál Orsi bekerült a Terápia rendezői közé.”*¹⁵

Úgy tűnik, a jövőre való tekintettel megvalósulni és beérni látszik az a fajta magyar sorozatgyártás, amit írásom elején még kissé bíráltam. Talán újra reneszánszát élheti és ismét (főként) pozitív előjelű téma lehet egy-egy magyar sorozat. Ebben bízik Gígor Attila is és hogy eljön az az idő, amikor megdőlnék azok az előítéletek, miszerint a magyarok nem tudnak minőségi és szórakoztató filmeket, sorozatokat készíteni. Mert igenis tudnak. *„Szerintem, ha jól szólalunk meg egy, a magyarok számára fontos témában, akkor a hazai néző kifejezetten szeret magyar nyelven sorozatot nézni.”*¹⁶ Az HBO Magyarország az itt említett három (és remélhetőleg további) alkotásával megalapozza a reményeinket.

¹⁵ Klacsán Csaba: Szabad kéz – Gígor Attila, rendező. In: Filmkultúra, 2014. október 20. <http://www.filmkultura.hu/?q=cikkek/szabad-k%C3%A9z-%E2%80%93-gigor-attila-rendez%C5%91> (letöltve: 2014/12.)

¹⁶ Klacsán Csaba: Szabad kéz – Gígor Attila, rendező. In: Filmkultúra, 2014. október 20. <http://www.filmkultura.hu/?q=cikkek/szabad-k%C3%A9z-%E2%80%93-gigor-attila-rendez%C5%91> (letöltve: 2014/12.)

Összesített irodalomjegyzék:

- Apats Gábor: „A pesti helyszín adja a magyaros ízt” - sorozatot forgat az HBO. Origo, 2011. május 1. <http://www.origo.hu/teve/20110427-forgatasi-riport-az-hbo-tarsas-jatek-cimu-sorozatarol-herendi-gabor.html> (letöltve: 2014/12.)
- Klacsán Csaba: Szabad kéz – Gigor Attila, rendező. In: Filmkultúra, 2014. október 20. <http://www.filmkultura.hu/?q=cikkek/szabad-k%C3%A9z-%E2%80%93-gigor-attila-rendez%C5%91> (letöltve: 2014/12.)
- Kovács Kata: Beszélgetés Gigor Attilával. Lelki Columbo. In: Filmvilág, 2012/10. 46-47.
- John Nadler: Israeli shows resonate in Hungarian remakes. Variety, 2011. augusztus 20. <http://variety.com/2011/tv/news/israeli-shows-resonate-in-hungarian-remakes-1118041532/>
- Orosdy Dániel: Szomszédok. Kistelepések. In: Filmvilág, 2010/1. 42-43.
- Pintér Judit Nóra: Pszicho-mozi. Az örület mítoszai. In: Filmvilág, 2011/05. 16-18.
- Schubert Gusztáv: Közös többszörös. In: Filmvilág, 2012/03. 47.
- Szabó Z.: Húsz évet kellett várni egy magyar sorozatra. Comment.com. Index, 2011. október 28. http://comment.blog.hu/2011/10/28/husz_evet_kellett_varni_egy_magyar_sorozatra (letöltve: 2014/12.)
- Varga Balázs: Mindenkinek van egy párja – Társas játék. In: Filmkultúra, MANDA, 2012. február http://www.filmkultura.hu/filmek/cikk_reszletek.php?kat_azon=1256 (letöltve: 2014/12.)
- <http://magyar.film.hu/filmhu/hir/szuletett-luzer-magyar-gyartasuhbo-sorozat-hir.html> (letöltve: 2014/12.)